

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра англійської філології і філософії мови

Курсова робота

на тему: "ОБРАЗ РІДНОЇ КРАЇНИ В СУЧАСНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ
ДИСКУРСІ"

Студентки групи 16-20
факультету германської філології і перекладу
заочної форми навчання
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська, друга – німецька
Любимцевої Валерії Дмитрівни

Науковий керівник:
кандидат філологічних наук, доцент
Терехова Діана Іванівна

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ 2023

Ministry of Education and Science of Ukraine
Kyiv National Linguistic University
Department of English Philology and Philosophy of Language

Term Paper

THE IMAGE OF THE NATIVE COUNTRY IN MODERN POLITICAL
DISCOURSE

VALERIIA LIUBYMTSEVA

Group 16-20

Germanic Philology and Translation Faculty

part-time mode

Specialty 035 Philology

Specialization 035.041 Germanic languages and literature

(including translation), first – English

Research Adviser Assoc. Prof. PhD (Linguistics)

Diana Terekhova

Kyiv 2023

ЗМІСТ

ЗМІСТ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ОСНОВИ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ	7
1.1 Поняття дискурсу та його визначення.....	7
1.2 Загальна характеристика політичного дискурсу з наукової точки зору	9
Висновки до Розділу 1	111
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОБРАЗУ УКРАЇНИ ТА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У КОРДОНАХ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ	133
2.1 Сучасний політичний дискурс українських ЗМІ й обмеження його становлення подальшого розвитку.....	133
2.2 Український інституційний політичний дискурс у комунікативно- когнітивному аспекті	177
2.3 Англійський політичний дискурс.....	199
Висновки до Розділу 2	233
Висновки	233
RESUME	255
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	266
СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ	299

ВСТУП

Актуальність теми. У зв'язку із соціально-культурними змінами у світі, бурхливими політичними подіями в українському та британському суспільстві особливої актуальності набуває вивчення політичної комунікації, а також стратегій і тактик комунікативного впливу на свідомість та поведінку індивіда. Насамперед, актуальність даної теми полягає у розкритті образу України та Великої Британії в політичних дискурсах даних країн, адже через різне світосприйняття ці образи різняться. Даний аспект цього політико-лінгвістичного розрізу викликав у мене неабиякий інтерес. Як наслідок, дана робота проаналізує різницю образів через аналіз політичних засобів масової інформації.

Суспільство, ідеологія, політика та мова – взаємопов'язані поняття, які протягом значного періоду науковці досліджували як самостійні явища. Лише з 60-х років політичний дискурс починають вивчати як інтеграцію політичного мислення, політичної комунікативної дії й мовної форми та як об'єкт міждисциплінарних досліджень: лінгвістики, психології, політології, філософії, соціології тощо.

Особливий інтерес становить дослідження образу рідної країни в межах політичного дискурсу лідерів країни, мовлення яких спрямоване на формування в реципієнтів фрагмента світосприйняття або картини світу. Аналізуючи дискурс політичних діячів, можна простежити, як у суспільстві шляхом мовних стратегій моделюються культурні та національні цінності, як пропагуються соціально-політичні зміни, як формується концептуальна картина світу, притаманна кожному народові.

Ступінь вивченості теми. Дослідження політичного дискурсу є одним із провідних напрямів сучасної лінгвістики. Різні аспекти вказаної проблеми висвітлено у працях учених-мовознавців: Н. Кондратенко, Г. Мацюк, Л. Нагорної, І. Петренко, І. Рудик, К. Серажим, Я. Федорів, П. Чілтона, У. Брауна, Т. ван Дейка та ін.

Мета роботи – здійснити аналіз особливостей політичного дискурсу для з'ясування образу рідної країни в Україні та Великобританії.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- 1) визначити поняття "дискурс";
- 2) визначити поняття "політичний дискурс" та дослідити його особливості;
- 3) дослідити сучасний політичний дискурс українських ЗМІ, обмеження його становлення та подальшого розвитку;
- 4) дослідити український інституційний політичний дискурс у комунікативно-когнітивному аспекті;
- 5) дослідити англійський політичний дискурс.

Об'єктом дослідження слугує сучасний політичний україномовний та англійськомовний дискурс.

Предмет – образ рідної країни в ньому через ЗМІ та публічні виступи політиків.

Матеріал дослідження: сучасний політичний дискурс у працях лінгвістів, уривки з промов українських та британських політиків.

Методи дослідження: аналіз, індукція (загальнонаукові методи) та суцільна вибірка для зібрання фактичного матеріалу, традиційний описовий метод, концептуальний аналіз (спеціальні наукові лінгвістичні методи).

Наукова новизна роботи полягає у дослідженні образу країни в політичному дискурсі на основі зібраного матеріалу, зазначеного вище. У цьому є першість даної роботи.

Практична значущість полягає у аналізі політичного дискурсу, отже, подальше практичне застосування робота може мати в курсі дискурс-аналізу, когнітивної лінгвістики чи етнопсихолінгвістики.

Структура та обсяг курсової роботи. Робота складається із змісту, вступу, двох основних розділів. До першого розділу входять два підрозділи та висновки, до другого – три підрозділи та висновки. Робота містить висновки до всієї роботи, резюме, список використаних джерел та список

ілюстративних джерел. Список використаних джерел містить 27 праці (з них 9 – англійською мовою), список ілюстративних джерел – 11. Повний обсяг курсової роботи складає 30 сторінок, з них 20 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1

ОСНОВИ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

1.1 Поняття дискурсу та його визначення

Дискурс – предмет міждисциплінарних досліджень. Окрім теоретичної лінгвістики, для вивчення пов'язаних із дискурсом наукових і дослідницьких галузей, таких як комп'ютерна лінгвістика та штучний інтелект, психологія, філософія та логіка, соціологія, антропологія та етнологія, література, семіотика, історіографія, теологія, право, педагогіка, теорія та практика перекладу, політика тощо. Кожна з цих дисциплін по-своєму підходить до вивчення дискурсу.

З точки зору сучасних підходів, дискурс є складним комунікативним явищем, до складу якого, крім тексту, входять позамовні чинники (думки, знання про світ, цілі, установки реципієнта), необхідні для розуміння тексту.

Найбільш чітко можна виділити три основні класи використання терміна "дискурс", які стосуються різних національних традицій і внесків конкретних авторів. Перший клас включає безпосередньо лінгвістичне використання терміна дискурс. Історично цей термін вперше використано в назві статті американського лінгвіста З. Гарріса "Аналіз дискурсу", яка була опублікована в 1952 році.

У лінгвістиці поки що немає єдиної спільної думки щодо актуального напрямку – вивчення дискурсу. Палітра думок про наукове явище надзвичайно різноманітна: від крайньої неприйняття, критичного перегляду з метою виявлення істини, конкретного об'єкта лінгвістичного дослідження до цілком позитивних оцінок окремих прийомів розвитку напрямку.

Нестабільність кордонів розвитку дисципліни, що виникла на стику кількох гуманітарних наук, її процедурний динамічний характер свідчать про те, що вона все ще перебуває у ступенях розвитку та лакуарність дискурсивного дослідження, про що свідчить нечіткий підхід до термінології щодо цього питання. Перехід від поняття мовлення до терміну "дискурс"

пов'язаний з прагненням ввести третє поняття, яке парадоксальним чином є "більш мовним", ніж саме мовлення, і в той же час більш піддається дослідженню за допомогою традиційних методів лінгвістики, у класичне протиставлення слова і мови, що належить Ф. де Соссюру. З одного боку, дискурс розуміється як мовлення, яке вбудоване в комунікативну ситуацію і тому є категорією з більш вираженим соціальним змістом, ніж мовленнєва діяльність індивіда.

Підстави дискурс-аналізу визначено в працях американських лінгвістів З. Гарріса, Дж. Гімеса, Р. Лонгейкра, Т. Гівона, В. Чейфа.

Сам дискурс – складний об'єкт з неоднозначно визначеним поняттям в сучасній лінгвістиці. Про "категорію розмиття" дискурсу говорив Т.А. ван Дейк і пояснив це як умови формування та існування терміна, так і невизначеність щодо місця дискурсу в системі категорій мови.

З. Гарріс у своїй статті "Аналіз дискурсу", опублікованій у середині ХХ століття, тлумачив це поняття надзвичайно просто як послідовність висловлювань, довжина яких перевищує довжину речення. (Ситник, 2020, с.124).

Поняття "дискурс" у лінгвістиці визначається різними способами. Іноді його розуміють як вид розмови, іноді визначають як складну комунікативну подію в цілому, іноді як конкретну розмову (дискурс завжди стосується мовлення, а текст пов'язаний із системою мови) або жанр (науковий, новини).

Дискурс – зв'язний текст у поєднанні з екстралінгвістичними, прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами; текст, взятий у подієвому аспекті. Мова розглядається як цілеспрямована соціальна дія, як компонент, що бере участь у взаємодії людей і механізмів їх свідомості (когнітивних процесів).

У даний час дискурс розуміється як текст, занурений в ситуацію спілкування. З позиції прагмалінгвістики дискурс – це інтерактивна діяльність учасників комунікації, обмін інформацією, вплив один на одного,

використання різних комунікативних стратегій, їх вербальне і невербальне втілення в практиці спілкування. Функціональний підхід передбачає аналіз функцій обумовленості дискурсу при вивченні функцій мови в широкому соціальному контексті. Лінгвостилістичний дискурсивний аналіз виділяє регістри спілкування, розмежовує усну та писемну мову в їх жанрових різновидах, вивчає особливості функціональних стилів. З точки зору формальної або структурно-орієнтованої лінгвістики дискурс визначається як мова над реченням або фразою. Лінгвокультурологічне дослідження дискурсу встановлює специфіку спілкування всередині конкретної етнічної групи, визначає модель етикету та вербальної поведінки в цілому. Соціолінгвістичний підхід до вивчення дискурсу передбачає аналіз учасників комунікації як представників різних соціальних груп та аналіз умов комунікації в правовому соціальному контексті.

Усі перераховані підходи до розгляду понять дискурсу взаємопов'язані. Різні напрямки та методи аналізу дискурсу пояснюють наявність великої кількості визначень концепту "дискурс".

Для визначеності, під поняттям "дискурс" у даній роботі матиметься на увазі – зв'язний текст у поєднанні з екстралінгвістичними, прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами; текст, взятий у подієвому аспекті.

1.2 Загальна характеристика політичного дискурсу з наукової точки зору

Дискурс є об'єктом вивчення багатьох наук: лінгвістики, психології, філософії, соціології, права, політології та ін. На даний момент немає чіткого та загальноприйнятого визначення дискурсу, яке б охоплювало всі випадки його вживання. Кожна наука, яка вивчає це явище, пропонує свої визначення.

Політичний дискурс заслуговує на особливу увагу в ряді типів дискурсу. Політичний дискурс — це міждисциплінарне поняття, яке становить інтерес для лінгвістів і політологів, а також соціологів,

культурологів і психологів. Він є центральним об'єктом дослідження політичної лінгвістики. Найвідоміше визначення дав А.Н. Баранов: політичний дискурс – це "сукупність усіх мовленнєвих актів, що використовуються в політичних дискусіях, а також правил публічної політики, освячених традицією і перевірених досвідом". (Палей, 2019, с. 128)

Зарубіжні (Т.А. ван Дейк та Р. Водак) та вітчизняні (Е.Г. Козакевич) науковці в дослідженні політичного дискурсу зосереджуються лише на формах публічної комунікації професійних політиків з метою перемоги та збереження потужності. Так, Т.А. ван Дейк у своїй книзі "Дискурс влади" запитує, чи можна медіа вважати "владною групою", і, отже, чи можна віднести результати діяльності журналістів, репортерів та інших представників цієї групи до політичного дискурсу. На думку автора, ЗМІ лише сприяють поширенню політичного дискурсу, полегшують доступ до нього громадян усього світу, але самі вони не можуть вважатися політичним дискурсом. (Битко, 2015, с. 68)

На противагу так званого "вузького" підоду до розуміння політичного дискурсу, існує широке визначення політичного дискурсу, яке включає всі форми мовної діяльності, у яких щось пов'язує його зі світом політики (будь то суб'єкт, адресат чи зміст зразок дискурсу). Отже, політичний дискурс містить і медійну продукцію.

Є думка, що ЗМІ є "посередником між політиками та народом". Це означає, що сприйняття цих самих подій пересічними громадянами залежить від того, як політичні події подаються в стрічках новин, на радіо та телебаченні. Тому безперечно, що в різних країнах один і той же конфлікт на світовій арені може висвітлюватися по-різному. Як наслідок, образ країни може мати різну подачу.

Функціональні особливості політичного дискурсу накладають відбиток на його змістовну та формальну складові. Однією з особливостей політичного дискурсу є те, що він поєднує стандартизацію та експресію. Перший компонент необхідний для того, щоб дискурс був доступним

широкому колу реципієнтів. Він полягає в дотриманні певної послідовності побудови та відтворення дискурсу, а також правил добору лексики. Експресивність також дозволяє передати в дискурсі емоційний стан автора та його ставлення до теми.

Характер аудиторії накладає відбиток на політичний дискурс, який характеризується переважанням масового адресата. Ця особливість полягає в тому, що, створюючи і відтворюючи будь-який зразок дискурсу, автор розраховує, що його почує відразу значна кількість людей. Наприклад, щоденні звернення Президента України Володимира Зеленського до українців, у яких він описує Україну як вільну, незалежну, суверенну державу, яку боронять сміливі люди. Саме такою сприймається образ України у глядачів.

Політичний дискурс адаптується до зовнішніх умов. Г. Ласвелл класифікує типи політичного дискурсу за ступенем прозорості мови, залежно від напруженості ситуації в країні чи світі. Отже, якщо політичні рішення відіграють ключову роль у вирішенні долі країни чи конкретної людини, дискурс базуватиметься на встановлених стандартах і буде прозорим і лаконічним. Прикладом можуть бути промови Президента Зеленського до парламентів провідних держав світу, де він наголошував на демократичних цінностях України та її жагу до перемоги та мирного життя. Цим формувався образ України не лише в українському політичному дискурсі, а й у світовому. Щодо політичного дискурсу Великої Британії, прикладом може стати інтерв'ю Прем'єр Міністра Ріші Сунака, де він описав Британію як "країну з демократичними цінностями". Це твердження формує образ вільної країни, що поважає свободу.

Висновки до Розділу 1

Зв'язок мови з політикою проявляється, насамперед, у тому, що політичний режим не може існувати без спілкування. Мова потрібна політикам, щоб інформувати, давати вказівки, видавати закони, переконувати

тощо. Політична специфіка, на відміну від ряду інших сфер людської діяльності, полягає в її переважно дискурсивному характері: значна частина політичної діяльності реалізується через мовлення.

Отже, дискурс – зв'язний текст у поєднанні з екстралінгвістичними, прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами; текст, взятий у подієвому аспекті. У свою чергу під поняттям "політичний дискурс" мається на увазі сукупність усіх мовленнєвих актів, що використовуються в політичних дискусіях, а також правил публічної політики, освячених традицією і перевірених досвідом.

Політичний дискурс є одним із найвпливовіших явищ в історії відтоді, як почала існувати перша держава з її політичною системою. Питання про взаємодію мови та влади знайшло своє вираження в політичному дискурсі, яке останнім часом перебуває в центрі уваги філософів, політологів, соціологів та лінгвістів. Це пов'язано із загальною тенденцією до демократизації всіх сфер суспільства та розвитку ЗМІ, що стало можливим виділити політичний дискурс в окрему галузь лінгвістичних досліджень.

Особливе значення у дослідженні мовознавців посідає образ рідної країни в політичному дискурсі.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ОБРАЗУ УКРАЇНИ ТА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У КОРДОНАХ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

2.1 Сучасний політичний дискурс українських ЗМІ й обмеження його становлення подальшого розвитку

Існує аксіоматичне твердження, що медіа завжди відігравали роль катализатора суспільних змін, створюючи нові дискурсивні простори, надаючи ті семіотичні характеристики мовленню, які допомагають формувати певні тексти в заданому напрямку.

Важко не погодитися, що становлення демократичного політичного дискурсу ЗМІ в нашій країні, відмова від авторитарної спадщини неможливі без аналізу авторитарної природи радянського політичного дискурсу та його порівняння з сучасним українським політичним дискурсом.

Перешкодами для розвитку українських медіа є: відсутність шаблонності політико-ідеологічного структурування суспільства, регіональні відмінності, брак інформації. Але ЗМІ повинні передусім виконувати ще одну важливу функцію в умовах демократії – бути охоронцем суспільних інтересів, контролювати діяльність різних гілок влади, ставити громадськість через актуальні питання державного будівництва, стежити за їх виконанням, тобто брати активну участь у політичному управлінні процесами. Інакше ЗМІ, як і за тоталітарного режиму, будуть лише інструментом реалізації політики правлячої еліти.

Серед найвпливовіших постколоніальних міфів в Україні досі залишається комуністичний міф, баланс якого становить національний міф. Проаналізувавши поточний політичний дискурс українських ЗМІ, можна стверджувати, що політичний дискурс українських ЗМІ є інтерпретативним, оскільки відображає цінності та медіа-релізи, інтереси тих, хто їх тримає.

Особливість сучасної політичної ситуації в Україні та, відповідно, політичного дискурсу ЗМІ полягає в тому, що наша країна перебуває як у

постколоніальній, так і в посттоталітарній ситуації і, відповідально, існує два типи політичного дискурсу: в українських ЗМІ – постколоніальний та посттоталітарний дискурси. Колоніальний дискурс поглинув або ліквідував інші українські дискурси; колонізована культура була ізольована від зовнішнього світу і не мала можливості діалогу з іншими культурами.

Визвольний антиколоніальний дискурс призвів до утвердження історичної правди, дав поштовх національному, духовному та релігійному відродженню України. Роль журналістики на тому етапі була вирішальною. Аж до відновлення української державності антиколоніальний дискурс мав замінити її, виконати її роль. Метою цього дискурсу ЗМІ була незалежність України. Відповідно, образ країни змінювався від тоталітарного до українізованого та демократичного.

Інформаційно-комунікативний код політичного дискурсу в українських ЗМІ є невід’ємним, суперечливим, оскільки в його постійному протистоянні присутні приватний і публічний інтереси. Тому сучасний політичний дискурс українських медіа обслуговується особливою риторикою, специфічними дискурсивними практиками. Мовно-стильові прийоми риторичного коду є домінантами українського політичного дискурсу сучасних ЗМІ.

Політичний дискурс українських ЗМІ є своєрідним типологічно, семантично та структурно складним явищем у світовому інформаційному просторі. Вона є каталізатором та індикатором суспільних процесів і відображає стан суспільної свідомості перехідного суспільства, і цей перехід, амбівалентність (старе/нове) пронизує його структуру, семантику, ідеологію та риторіку.

Визначаючи політичний дискурс українських медіа, як автономний і синтетичний чинник внутрішньої та зовнішньої політики, регулятор і координатор політичних процесів у країні та водночас їх відображення, С. Онуфрив дає такі основні характеристики політичного дискурсу українських ЗМІ:

- інтерпретаційність, оскільки відображає як цінності публікацій ЗМІ, так і інтереси тих, хто їх тримає;

- досі неподолана залежність від радянської політичної спадщини, де аудиторії подавалися раніше вироблені ідеї та ідеологія, а сама політична воля здійснювалася у владних "коридорах";

- постколоніалізм і посттоталітаризм (на відміну від Росії, яка лише переживає посттоталітарний період). Посттоталітарний статус, позначений 70-річним виживанням України в тоталітарній системі, і постколоніальний характер, позначений становищем України як колонії;

- в Україні, українській свідомості та її відображенні в медіа зараз наявні три типи дискурсу – колоніальний, що зменшується, і постколоніальний, який повільно розбудовується. Проте антиколоніали дуже активні, тому що Росія продовжує вести імперську політику щодо України;

- відсутність інформаційного кордону в політичному дискурсі ЗМІ, що зазнає зовнішньої інформаційної експансії;

- пряма та прихована заангажованість ЗМІ від державної влади чи олігархічних кланів через відсутність у них об'єктивності та незалежності (Онуфрив, 2005, с. 34).

Серед експертів і науковців, політиків і журналістів точаться активні та гострі дискусії щодо ролі та функцій ЗМІ в українському суспільстві. Контрольовані владою ЗМІ (економічні та/або політичні) стають лише відлунням інтересів власників, а під час виборчої конкуренції їх інформаційною зброєю. У цьому випадку медіа виступає транслятором владного дискурсу, а політичний дискурс медіа як дискурс репрезентації влади та її політики, а не окремого явища суспільного життя. До проблем, які гальмують демократичний розвиток ЗМІ в Україні, можна віднести їхню економічну залежність, низьку ремісничу солідарність журналістів, нерозвиненість друкованих ЗМІ (завдання преси – не лише інформувати, а й

аналізувати), врахування політичних питань у форматі телешоу, відсутність ефективної державної політики в інформаційній сфері тощо.

За словами Ю. Хлистуна, аналіз сучасного українського політичного дискурсу в динаміці його розвитку з моменту здобуття Україною незалежності свідчить про те, що якщо на початку 1990-х років перевага надавалася емоційній аргументації, то з часом українські політики стали відноситися до інших його видів, а саме "логічний, який передбачає звернення до існуючих цінностей реципієнта; діалектичний, що відображає зміни цінності благ, які реципієнт переоцінює ієрархію; генеративний, який стимулює оновлення системи цінностей, тобто заміна нових елементів у свідомості старих категорій-реципієнтів". Для політичного дискурсу українських медіа, який знаходить своє вербальне втілення, політичний дискурс характеризується:

- 1) формуванням нової стилістичної норми;
- 2) постійним і динамічним оновлення політичної лексики; яскрава метафоричність і контрастність політичного мовлення; широке використання розмовної скороченої лексики;
- 3) дисциплінарні терміни і водночас тенденція до їх стандартизації;
- 4) активізація запозичень (особливо з англійської мови);
- 5) невизначеність змісту освіти, неоднозначність зумовлені як семантичними, так і прагматичними факторами;
- 6) езотеричність політичної промови (Бондарчук, 2013, 18).

Аналіз історії державної політики у сфері ЗМІ в Україні дозволяє говорити про формування певних національних традицій у взаємовідносинах суспільства, влади та ЗМІ. Практично протягом усіх історичних періодів медіа були передусім інструментом влади, вони не вважалися незалежними гравцями політиками, підзвітними та контрольованими владою.

Такий характерний для сучасного українського інформаційного простору демократизм полягає не лише у свободі вираження поглядів, а й у дискурсивній акумуляції соціального інтелекту, орієнтації ЗМІ та їх аудиторії

на розвиток обговорюваних політичних ідей. Навіть наявність численних комунікаційних центрів у такій системі не призводить до плюралізму та до плюралізму великої опори на ідеологічну мотивацію та тяжіння до публічної інформаційної монополії.

Сучасний політичний дискурс українських ЗМІ зазнає значних змін. Перехід України від однієї політичної системи до іншої призвів до появи низки інновацій; зокрема в політичному дискурсі як влади, так і ЗМІ. Саме через політичний дискурс політичні ідеї та відносини влади помічаються та демонструються щодня. Особливого значення набуває вивчення політичного дискурсу українських медіа в аспекті постколоніальних досліджень, визначення умов функціонування політичного дискурсу в тоталітарному та посттоталітарному суспільстві. У постколоніальних дослідженнях виділяють три типи колоніалізму: політичний, економічний, культурний, а функція ЗМІ полягає у сприянні переходу від колоніального дискурсу до демократичного. Сучасний політичний дискурс ЗМІ, у цьому сенсі, має відігравати роль каталізатора соціал-демократичних змін, створюючи нові демократичні дискурсивні простори.

2.2 Український інституційний політичний дискурс у комунікативно-когнітивному аспекті

Сьогодні політика впливає на всі сфери людського життя, а політичний дискурс постійно контактує з іншими формами комунікації, включаючи рекламу, науковий, педагогічний, юридичний, релігійний, спортивний та військовий дискурси, мистецтво та побутовий дискурс (Sheigal, 2000). Політична лінгвістика, один із новітніх напрямів сучасної лінгвістики, вивчає інституційний політичний дискурс, яскраво відображаючи суспільно-історичні процеси, особливості певної політичної, мовної культури, цінності, що проголошуються в її межах, і спосіб відносин між пересічним громадянином і державою.

Інституційний політичний дискурс – це дискурс політичного інституту державної влади. Цей дискурс обмежений інституційних форм спілкування і базується на певному стандарті поведінки політиків (набір типових моделей мовленнєвої поведінки та тем спілкування), а також виражає індивідуальні особливості мовлення політиків (президента та віце-президента).

Інституційний політичний дискурс характеризується переконливим впливом, що реалізується за допомогою різноманітних вербальних засобів аргументації.

Варто зазначити, що особливе місце образ рідної країни посів з початку російського повномасштабного вторгнення на територію України. Як і кожному аспекті життя, в політиці відбулась кардинальна переоцінка цінностей. Питання, що є для українців наша рідна країна і які цінності стоять за цим образом – є дуже філософське питання.

У промовах політиків та в ЗМІ усе частіше можна відслідкувати, що Україна має образ "воїна світу", тобто країни, що буквально поронить усі західноєвропейські цінності.

Прикладом можуть слугувати цитати Президента України Володимира Зеленського із різних його промов: "Життя переможе смерть, а світ – темряву" (MediaSapiens, 2020), "Не ми почали цю війну, але нам її закінчувати" (ТСН, 2020), "Україна єдина, бо сильна. Сильна, бо єдина" (КиївВлада, 2023), "Без зайвої скромності скажу, що один із найпривабливіших стартапів на планеті Земля – це Україна" (Укрінформ, 2019), "Ми маємо повернути справедливість. Ми повинні покарати зло" (Interfax-Україна), "Я фанат народу України. Настав час, що ми усі пишаємось нашим паспортом, усім, що є українським" (Suspilne).

Усі перелічені вище цитати підкреслюють факт того, що Україна тепер асоціюється із відвагою, силою, повагою. Саме такий образ є ключовим при асоціації із нашою країною.

У своєму зверненні до українців Зеленський промовив, що Україна цінить свободу, як і увесь демократичний світ:

"Я дякую кожному лідеру, кожному народу, який відчуває так само, як і ми, цінності свободи варті найпотужнішого захисту" (UATV українською, 2023);

"Демократії потрібна перемога. Ми робитимемо все, щоб наблизити перемогу України, перемоги свободи, перемоги міжнародного порядку, заснованого на правилах" (UATV українською, 2023).

Прикладом також може бути нещодавня конференція Президента України Володимира Зеленського із зарубіжними ЗМІ. Відповідаючи на провокативне питання від журналістки з Китаю, очільник держави підкреслював фундаментальні цінності України:

"Китай має зробити усе, щоб Російська Федерація вивела свої війська з території України, бо в цьому і є повага до суверенітету та територіальної цілісності. Ви згодні зі мною?" (BBC News Україна, 2023)

Досить потужною була відповідь Пана Президента на питання студента університету Бірмінгему: "Що можуть зробити громадяни Європи, щоб допомогти громадянам України?", на що Зеленський відповів: "Ми усі громадяни Європи. Вибачте, але ми такі самі громадяни Європи, як і ви" (24 Канал, 2023).

2.3 Англійський політичний дискурс

У інформаційно-комунікативному коді політичного дискурсу в промовах британських політиків неабияка увага надається належному "служінню" своєму народові. Можливо, таке відображення відданості полягає у тому, що посада Прем'єр Міністра Великобританії не передбачає загальні вибори, а відповідну особу визначає монарх. Оскільки вибори – ознака демократичного процесу, а сам процес не є таким, промови політиків містять у собі такі лінгвістичні прийоми, які допомагають переконати слухачів у чесності та прозорості їхньої роботи.

Варто зазначити, що промови також містять сильний акцент на цінностях Сполученого Королівства, такі як свобода слова, свобода

самовираження, взаємоповага тощо. Також присутній підтекст того, як політики висвітлюють свою державу як сильну, самостійну із потужним внутрішнім потенціалом своїх громадян.

Тому сучасний англійський дискурс обслуговується особливою риторикою, специфічними дискурсивними практиками. Мовно-стильові прийоми риторичного коду є домінантами британського політичного дискурсу сучасних ЗМІ.

Яскравим прикладом може бути перша промова Бориса Джонсона на посаді Прем'єр Міністра, у якій він впевнено стверджує, що Великобританія здатна самостійно впоратись із усіма внутрішніми та зовнішніми перепонами:

"...abroad who think that after three years of indecision that this country has become a prisoner to the old arguments of 2016 and that in this home of democracy, we are incapable of honouring a basic democratic mandate. And so I am standing before you today to tell you, the British people, that those critics are wrong... The doubters, the doomsters, the gloomsters – they are going to get it wrong again." (English speeches, 2019)

У промові Джонсона Британія настільки потужна, що буквально заявляється, що всупереч інтересам цієї країни йти не варто, так само, як і недооцінювати її:

"The people who bet against Britain are going to lose their shirts"; "And to all those who say we cannot be ready, I say do not underestimate this country. Do not underestimate our powers of organisation and our determination because we know the enormous strengths of this economy in life sciences, in tech, in academia, in music, the arts, culture, financial services" (English speeches, 2019).

Одним із провідних лейтмотивів промови є внутрішній потенціал країни. Джонсон підкреслює, що Брексит – ніщо інше, як поштовх до розкриття можливостей країни та її громадян:

"...take advantage of Brexit because that is the course on which this country is now set with high hearts and growing confidence we will now accelerate the

work of getting ready"; "And as we prepare for a post-Brexit future it is time we looked not at the risks but at the opportunities that are upon us" (English speeches, 2019).

Прем'єр Міністр наголошує на провідних досягнення Королівства на науковій світовій арені: *"It is here in Britain that we are using gene therapy, for the first time, to treat the most common form of blindness, here in Britain that we are leading the world in the battery technology that will help cut CO2 and tackle climate change and produce green jobs for the next generation" (English speeches, 2019).*

Не залишив без уваги й фундаментальні цінності Королівства – демократію:

"We are going to restore trust in our democracy and we are going to fulfil the repeated promises of parliament to the people" (English speeches, 2019).

"...the awesome foursome (England, Scotland, Wales and Nother Ireland) that are incarnated in that red white and blue flag who together are so much more than the sum of their parts and whose brand and political personality is admired and even loved around the world for our inventiveness, for our humour, for our universities, our scientists, our armed forces, our diplomacy for the equalities on which we insist – whether race or gender or LGBT or the right of every girl in the world to 12 years of quality education and for the values we stand for around the world" (English speeches, 2019).

Найзнаковішою частиною промови, що була присвячена демократії у стала наступна цитата:

"Everyone knows the values that flag represents. It stands for freedom and free speech and habeas corpus and the rule of law and above all it stands for democracy" (English speeches, 2019).

Джонсон наголошує, що даний момент історії є вдалим для змін країни на краще у тандемі із рештою світу:

"All this and more we can do now and only now, at this extraordinary moment in our history and after three years of unfounded self-doubt it is time to

change the record, to recover our natural and historic role as an enterprising, outward-looking and truly global Britain, generous in temper and engaged with the world" (English speeches, 2019).

Політик вкотре нагадав, що протистояти Великобританії – марна справа, адже ніхто ще у такому поєдинку не виходив переможцем, вкотре підкресливши могутність країни:

"No one in the last few centuries has succeeded in betting against the pluck and nerve and ambition of this country" (English speeches, 2019).

Другий яскравий приклад англійського політичного дискурсу та зображення образу Великобританії в ньому є перша промова Ліз Трасс на посаді Прем'єр Міністра.

У своєму виступі вона наголошує на фундаментальних цінностях країни: віра в свободу підприємництва та чесну гру:

"What makes the united kingdom great is our fundamental belief in freedom in enterprise and in fair play" (BBC, 2022).

"United with our allies we will stand up for freedom and democracy around the world recognizing that we can't have security at home without having security abroad" (BBC, 2022).

Не забуває політикіня підкреслити риси британського народу та нагадати про його потенціал:

"Our people have shown grit courage and determination time and time again"; "I know that we have what it takes to tackle those challenges. We will transform Britain into an aspiration nation"; "We shouldn't be daunted by the challenges we face as strong as the storm may be, I know that the British people are stronger. Our country was built by people who get things done we have huge reserves of talent of energy and determination. I am confident that together we can ride out the storm, we can rebuild our economy and we can become the modern Brilliant Britain that I know we can be" (BBC, 2022).

Висновки до Розділу 2

Існує аксіоматичне твердження, що медіа завжди відігравали роль каталізатора суспільних змін, створюючи нові дискурсивні простори, надаючи ті семіотичні характеристики мовленню, які допомагають формувати певні тексти в заданому напрямку.

Інституційний політичний дискурс є одним із найпотужніших засобів впливу та переконання в сучасному політичному світі. Воно також багато в чому визначає спосіб сприйняття політичних реалій пересічними громадянами. Більше того, інституційний політичний дискурс є комунікативно-когнітивним суб'єктивно маркованим феноменом, який регулюється чіткими правилами та є своєрідною грою та стратегічною зброєю, спрямованою на те, щоб натиснути на електорат.

Проаналізувавши промови українських та британських політиків, можна зробити висновок, що обидві країни зображують свій образ як вільну, сильну, демократичну країну, що поважає право та закон.

Висновки

Отже, дискурс – зв'язний текст у поєднанні з екстралінгвістичними, прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами; текст, взятий у подієвому аспекті. У свою чергу під поняттям "політичний дискурс" мається на увазі сукупність усіх мовленнєвих актів, що використовуються в політичних дискусіях, а також правил публічної політики, освячених традицією і перевірених досвідом.

Політичний дискурс є одним із найвпливовіших явищ в історії відтоді, як почала існувати перша держава з її політичною системою. Питання про взаємодію мови та влади знайшло своє вираження в політичному дискурсі, яке останнім часом перебуває в центрі уваги філософів, політологів, соціологів та лінгвістів.

Особливе значення у дослідженні мовознавців займає образ рідної країни у політичному дискурсі. Метою цієї роботи є аналіз образу України

та Великої Британії у політичних дискурсах цих країн у ЗМІ. Проаналізувавши промови українських та британських політиків, можна зробити висновок, що обидві країни зображують свій образ як вільну, сильну, демократичну країна, що поважає право та закон.

RESUME

Liubymtseva V. D. The image of the native country in modern political discourse.

Term Paper: Specialty 035 Philology, Specialization 035.041 Germanic languages and literature (including translation), first – English, Kyiv National Linguistic University, Kyiv, 2023.

The topic of the work is the image of the native country in the political discourse of Ukraine and Great Britain.

The relevance of this topic lies in the fact that with socio-cultural changes in the world, stormy political events in Ukrainian and British society, the study of political communication, as well as strategies and tactics of communicative influence on the consciousness and behavior of an individual, becomes especially pertinent. First of all, the relevance of this topic lies in revealing the image of Ukraine and Great Britain in the political discourses of these countries. As a consequence of different worldviews, these images differ. This aspect of this politico-linguistic division has caused great interest. As a result, this work demonstrates the difference in images by analyzing political mass media.

The purpose of the work is to analyze the features of the political discourse to clarify the image of the native country in Ukraine and Great Britain. Achieving the goal involves solving such tasks as the definition of the concept of "discourse", the definition of the concept of "political discourse" and the study of its features, the study of the modern political discourse of the Ukrainian mass media and the limitations of its formation and further development, the study of the Ukrainian institutional political discourse in communicative cognitive aspect and the study of the English political discourse.

The object of the work is the modern political discourse in Ukrainian and English. The subject is the image of the native country in it through mass media and public speeches of politicians.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аза, Л., Скокова Л. (Ред.). (2006). Етномовна диференціація в Україні: регіональні особливості. Культура, суспільство, особистість. (с. 182-186). Київ: ІнВт соціології НАН України.
2. Бахтін М., Зубрицька М. (Ред.). (2001). Проблема тексту у лінгвістиці, філології та інших гуманітарних науках. Антологія світової літературнокритичної думки ХХ ст. (с. 406-415).
3. Бабич Н. Д. (2008). Практична стилістика і культура української мови. (с. 236.). Львів: ЛНУ ім. Івані Франка.
4. Березіна В. (2009). Переклад міст між новими світами? (на підґрунті філософської герменевтики Г. К. Гадамера). *Філософська думка № 1*, с. 43-53.
5. Бондарчук О. (2013). Вплив комунікативних технологій на формування політичного дискурсу ЗМІ. *Вісник Прикарпатського університету*. Політологія. Випуск 6–7.
6. Ботвина Н. В. (1998). Офіційноділовий та науковий стилі української мови: навч. посіб. (с. 192). Київ: АртЕк.
7. Бутова І. С. (2009). Політичний дискурс як об'єкт лінгвістичних досліджень. *Вісник Львівського університету. Серія "Іноземні мови"*, с. 238.
8. Долгіх В. П. (2002). Політичний дискурс: походження та зміст поняття. *Грані. № 6*, с. 121-25.
9. Загнітко А. П. (2006). Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування. (с. 480.) Донецьк: ТОВ ВКФ "БАО".
10. Зубенко Л. Г. (2010). Ораторське мистецтво: практ. посіб. (с. 96). Київ: Довіра.
11. Зубков М. Г. (2003). Сучасна українська ділова мова. (с. 448). Харків: Торсінг.
12. Іванишин В. (1994). Мова і нація. (с. 218). Дрогобич: Відродження.

13. Костицький М. В. (2006). *Світоглядні та правові проблеми використання української мови як офіційної. Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи*. Київський національний університет внутрішніх справ, Київ.
14. Онуфрив С. Т. (2005). *Політичний дискурс ЗМІ України у світовому інформаційному просторі* (Дисертація кандидата філологічних наук). Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ.
15. Палей Т. А. (2019). Ще раз про співвідношення понять "політична мова" та "політичний дискурс". *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія № 39*.
16. Петренко В. В. (2003). *Політична мова як засіб маніпулятивного впливу* (Дисертація кандидата політичних наук). Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ.
17. Ситник І. В. (2020). Дискурс у сучасній лінгвістиці. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія № 46*.
18. Шаблій О. А. (2012). Німецько-український юридичний переклад: методологія, проблеми, перспективи. Ніжин.
19. Boden, D., & Zimmerman, D. H. eds. 1991 *Talk and social structure. Studies in ethnomethodology and conversation analysis*. Cambridge: Polity Press.
20. Boynton, G. R. 1991. When senators and publics meet at the Environmental Protection Subcommittee. *Discourse & Society* 2: 131-156.
21. Brown, W. 1988. Supposing Truth Were a Woman... Plato Subversion of Masculine Discourse. *Political Theory* 16(4): 594-616.
22. Chilton, P. (2004). *Analysing Political Discourse. Theory and practice*. London: Routledge.
23. Dunn, A. (2021) *Public highly critical of state of political discourse in the U.S.*, *Pew Research Center - U.S. Politics & Policy*. Retrieved from <https://www.pewresearch.org/politics/2019/06/19/public-highly-critical-of-state-of-political-discourse-in-the-u-s/>.

24. Eatwell, R. (Eds.) (1999). Contemporary political ideologies. New York: Pinter.
25. Fowler, R. (1991). Language in the news: discourse and ideology in the British press. London and New York: Routledge.
26. Gumperz, J. J. (1982). Language and social identity. Cambridge: Cambridge University Press
27. van Dijk Teun A. (2006). What is Political Discourse Analysis? Universiteit van Amsterdam.

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ

1. MediaSapiens. (2022). *‘Життя переможе смерть, а світ – темряву’*. *time* розмістив на обкладинці прапор України та цитату Зеленського, *ms.detector.media*. Retrieved from <https://ms.detector.media/trendi/post/29093/2022-03-03-zhyttya-peremozhe-smert-a-svit-temryavu-time-rozmistyv-na-obkladyntsi-prapor-ukrainy-ta-tsytatu-zelenskogo/>.
2. Редакція, ТСН. (2020). *Про що говорив Зеленський у мюнхені. Повний текст промови президента на безпековій конференції, ТСН.ua*. Retrieved from <https://tsn.ua/politika/pro-scho-govoriv-zelenskiy-myunheni-povniy-tekst-promovi-prezidenta-na-bezpekoviy-konferenciyi-1492014.html>.
3. KievVlast. (2023). *‘Україна єдина, бо сильна. Сильна, бо єдина’*, – президент привітав українців з Днем Соборності (відео), Головна. Retrieved from <https://kievvlast.com.ua/news/ukraina-edina-bo-silna-silna-bo-edinaprezident-privitav-ukraintsiv-z-dnem-sobornosti-video>.
4. Ukrinform (2019) *Україна є найпривабливішим стартапом у світі - Зеленський*. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2814248-ukraina-e-najprivablivisim-startapom-u-sviti-zelenskij.html>.
5. Interfax-Україна. *Росія має відповісти за злочини на українській землі – Зеленський*. Retrieved from <https://interfax.com.ua/news/general/885565.html>.
6. Suspilne. *Суспільне Новини записало ексклюзивне інтерв'ю з зеленським для європейських мовників, UA:Суспільне*. Retrieved from <https://corp.suspilne.media/newsdetails/4875>.
7. BBC News Україна. *Зеленський китайській журналістці: чи можна вбивати людей і окупувати АЕС?* (2023). *YouTube*. Retrieved from <https://youtu.be/z6wgDnDV8ow>.

8. UATV українською. *Демократії потрібна перемога. Україна активізується на передовій. Звернення Зеленського* (2023). *YouTube*. Retrieved from <https://youtu.be/An96izcApmQ>.
9. 24 Канал. *ЗЕЛЕНСЬКОГО здивувало запитання студента / Дав ПОТУЖНУ відповідь!* (2023). *YouTube*. Retrieved from <https://youtu.be/bfqdPbqJMhc>.
10. English speeches. *English speech: Boris Johnson: First speech as prime minister (English subtitles)* (2019). *YouTube*. Retrieved from <https://youtu.be/hqwGR86zoTI>.
11. BBC (2022). *Liz Truss' first speech as the new UK prime minister @BBCNews - BBC*. *YouTube*. Retrieved from <https://youtu.be/VZjeKcx2v28>.